

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

wärd högd. Stadfästade wetenskaps och witterhets
Academier hafwa med sina handlingar hedrat war
Nord, och öfwerigat utlänningen därom, at Miner-
wa rätt wäl triffwes innom våra kalla wäderstref.

Majorum exemplis hafwa Tanke-Byggarne, Auc-
torerne til witterhets arbeten, samt Herrar Sahlstedt,
Elers, och flere, gjort försök med sina qwicka skrifter.

Majorum exemplis, börjar nu äfwen et annat
Witterleks Sällskap, at hwar tredje månad utgifwa
sine samlade arbeten. Och då det wareit omtänkt at
winna hedrande och gagnande ledamöter, har deß up-
märksamhet i synnerhet faller uppå = = = = =

Wi begäre något af min Herres otryckte samlingar
i witterhet, dem wi anse för = = = = =

= = = = och wänste af Eder tycke för de wakre
wetenskaperne, det war ästundan willfares, i hwiiken
händelse Herr Lectorn behagade ställa sina bref til Säll-
skapet Witterlek, --- Stockholm, den 3 Dec. 1759.

På Sällskapet Witterleks wagnar M. L.

Witterlekar.

Zanledning af nyaste Andisfor, bleswo följande Epi-
grammer gjorde här om dagen.

Det kommer mig alsintet wid,
Hvem som, alt ifrån Adams tid,
Af hieltar war den förste:

Jag wet ju, til min undran nog,
När store Fridrich swärdet drog,
Då war Gref Daun den störste. W.

Victus ab Aenea fuit olim Daunius Heros (a):
Quem metuat noster Daunius, Hector erit.

(a) Virgil. lib. xii. Æn. v. 723.

**Götheborgska
Sagasinet.**

Den 17 December 1759.

Stads-Nyheter (a).

När tiden tilstundar, at frambära den Högste taf-
sägelse för den ymniga wälsignelsen af Sill, hwarmed
han riktat våra strander: får jag tillika berätta om
en annan ymnighet, som wareit med den förra i följe,
jag menar en ström af Torff och Cabeljo.

Det är bekant, at Torffen går efter Sillen, och
gödder sig af hannes yngel. Man har kunnat stå på
Barbergiska bryggan, och se detta gästebud. De ny-
kläfte Sillar hafwa i oräkneliga stämmor kommet in
emot landet, och Torffen har däribland insunnet sig,
och hållet sin goda måltid.

En stor mängd af den låkraste Småtorffen är da-
geligen fångad hela hösten, och ofta tagen inne i ham-
nen, ja nära wid landet. Intet år har i mannamin-
ne wareit så wälsignat med Torff här på orten; och
våra hushåll hafwa i ymnighet blifwet därmed för-
sedde.

Den store Torffen och Cabelson, som plågar elses
nog sällan fångas på storbackorna i April och May
månader,

(a) Dessa wakra anmärkingar angå Staden Barberg
egenteligen, och förråda wår Honomiske wältänfare,
Herr KyrkoHerden Hammar, därstädes.

månader, håller sig nu ute på stenbotnen, och blir i ymnighet fångad. Fyra karlar hafwa med 400 storbackor, som kosta ej öfwer 50 dal. med linor och tillbehör, fångat på 4 dagar några och 40 lispund. Här updrogos Torfkar til halfannat lispunds, och ännu större wigt. Här äro sedde och tagne de, som wägt öfwer 2 lispund. Alle mornar bäres och föres på wagnar denna wälsignelsen från bryggan til Staden.

Man har funnet ej allena Sill i magen på den store Torfken, utan och stora Kolskor och små Torfkar, så at detta glupka släktet ej skonar sine wederlikar. Man har brukat den färsta Sillen til agn, at sätta på krokarne; men flera gånger funnet, at när en mindre Torf, eller en Kolsja, fastnat på kroken, har en af det stora slaget kommet efter, och sluket den fångade fisken; och sålunda bitet sig fast uti samme krok.

Churu nu många öfwer wanligheten hyslösa sig med detta fiskeriet, har doch antalet warit förlitet. En och annan af wåre wälsinnade handlande hafwa med kostnad öfvertalat folk, at under de fördelagtigaste wilkor bruka deras båtar och fiske-redskap. De 400 storbackor blefwo likwål allenast en wecka brukade: resten är fångad med små backor.

Det är oförnekeligen en äfwen så stor, om icke större skada, när hafwet ligger obrukat, som när fälten på landet ligga öde. En af wåre förnyttigaste handlande påstod, at 20 båtar hade kunnat på en wecka fiska Torf, efter alt utseende, för mer än 10000 dal. Små.

När wi besinne, at Sverige råknar ej öfwer (b)
3 millio-

(b) Så tänker Herr Biskop Wenander och Öfwerdirec-
teuren Jaggot; men en Härleman och Bring hålla
sig wid 2 millioner.

3 millioner inwånare, och en altför stor del utaf dem äro näringslöse; när wi betänke, at et litet Holland ärligen hyslöfätter och underhåller emot en sjerdedel så många (c); när wi föreställe oss, at på en enda mil wid Norge 2 til 300 fiskebåtar äro i sjön, och wi råkne Sveriges strandawidd; huru må wi icke håpna öfwer wår försummelse, och blygas för wår fattigdom!

Skaparen tilbjuder oss sina ymniga gåfwor. Wi se för wåra ögon, och inpå selswa landet, huru hafswatnet porlar, som en kokande kittel, af otaliga stimmor; och wi hafwe bewis, at et fartyg på så timmar, wid en stående wind, och fulla segel, fiskat 6 eller 7 sjerdingar Makril, imellan Onshala landet och Wälken: likwål så wi här på orten knapt en rätt af denne fisken hwart annat år. Det war något rart at höra för mig, huru en resande dörrjat Makril wid Söndrum.

Hwi dröje wi at nytja wåra förmåner? Eller är denna wälsignelsen bestånd at dem, som skola trampa på wåra graswar? Ja, de så til äfwenlys orsak därtil. Är det sant, at en mängd af wår Swenska Sill wrakas i främmande Städer, och kastas i hafwet? Churu det är, så gör Gud intet förgäfwes. Et annat folk efter oss hushållar förmodeligen bättre. Wi hyslöfätte oss med at Finna och plåga hwarannan: imedertid går wälsignelsen oss förbi.

I Liffland äro jägare, foglesångare, med flere, som upfödas til sit göromål från barndomen. Hwarföre skal fiskeriet wara blott et tiltag hos oss? Måne denna handteringen icke fodrar äfwenfäwål en hel man, som någon annan? När en gesäll refer hafwa Euro-
pa

(c) Holland underhåller wist 100000 människor genom
fiskerier.

pa igenom, för at öfwa en handtering, hwilken han funnat äfvensåwäl lära hemma; männe det då wore örimeligt, at en fiskare reste til Norge, at se deras fiskesätt, och til Holland at lära saltningen af hselwe mästarne? Worde icke somlige resa til Terre Neuve, at lära rätt handtera Cabeljon? Somlige til Grönland, at idka hwaldfångst och robbenslageri? Ja, när alla soknar hafwa sine Skomakare, Stråddare, Smeder, och somlige defutan sine Trågårdsmästare och Snickare; woro då icke soknesiskare wid hafsiban äfvenså nödige?

Det är wäl, at hemmansbrukare idka saltjöfiske; ehuru det tyckes, at när bägge stödas af en, försummas etdera. Man wäntar kanske säfångst, at rotebåtsmännen idka både sjöfart och fiske, så länge de hafwa åker och ång, utom andra hyslor at wårda. Folkebristen blir och lifa trångande, så länge landsens ungdom måste antingen hafwa hemman, eller taga tjenst, eller anses som lösdrifsware. Fiskeriet wore defutan altför mycket inskränkt, om det blef endast en stadsmanna näring. Almogen kan omödeligen skaffa alla sina barn hemmansbruk eller Torp. Huru många tidiga gistermål skulle då icke hindras, om detta näringssätt aldeles stoppades för hemmansbrukare? Fatrigdomen hindrar stackare, och förtaget til et litet båt-lag är större, än at hselwe barnen komma därmed ut.

I denne puncten wil jag doch låta något asprutas. Jag hoppas och tror, at, om tomter til en liten byggnad, med kåltåppa och trågård afmättes wid sjökanten; om det uttryckeligen sadas, at ingen af dessa rymder får brukas til säd; inga stera om? Jo, om folket sedan upmuntrades, med frihet at bygga därstädes sit bo, och idka saltjöfiskerier; skulle rörelsen ej blifwa så

så liten bland ungdomen. Då jag nu ej wet på hela Hallänka sidan mer än et litet fiskeläger, med 4 små fiskebåtar; skulle förmodeligen, inom år 1799, sjösbän wimla af folk och små nybyggen, Städernas rörelser ökas, och landtbruket winna bättre drift (d).

Huru skal jag komma från Colonierna til mine wärlige, och mera tärswelige, tankar? Man väkar stundom fiskare, som hafwa beshynerlig insigt och förfarenhet. Wi hafwa här saknat en man, som salige Generalen, Herr Baron Bennet framletat, och någon tid brukade, at förestå fiskeriet wid Kråkeångar. Här finnes ännu fiskeredskap af des inrättning; och man wet, at när han rodde ut, kunde han se på gräset eller sanden i sjöbotnen, om någon fiskestimma tagat dardöfwer. Ännu leswer ock en rotebåtsman neder wid Falkenbergs orten, namnkunnig af synnerlig insigt i fiskerier. Sådane personer borde på alla orter uppspanas, och göras til soknesiskare.

Sluteligen måste jag nämna et, som ger olust, och gör hinder wid fiskerierna. Det är ej sällsynt, at nät, backor, och annan sådan fiskeredskap bortstjäles, af förbiresande wanartiga människor, på åpne sjön, fattige fiskare til odrågelig skada. Huru skal man hämma dylika nidingswerk? Om straff och belöningar ej äro tillräckeligen swarande mot ändemålet, torde en mängd af fiskebåtar, hwaras någon förmodeligen wore jämt ute på sjön, göra mer än alla lagliga anstalter. Men jag får ej lägga längre ut på hselwet, än at jag ser Ryrkan. Låt wåre bröder i Bohuslän säga resten.

Där

(d) Om så stora förslag kunna med så ringa medel winnas, äro Landtmätare ej långt ur wågen, såsom hys slossatte med storstiften.

Dår äro många duble och förträffelige fiskare. Warberg, den 1 December 1759.

Om desse grundelige tankar, jämförde med det som influtet i Sillesfiske-Historien, blifwa på behörig ort öfwerwägade; kunna wederbörande lätteligen döma ej mindre om de enskilt, än almänne fiskeriers hinder och hjelp. Inmedlertid anhåller jag tjensteligast hos lärde fiskare i Bohuslän, at så deras rön och anmärkningar öfwer samma ämne. Det är något nytt, at Journalister bestå prämier. Doch, at upwäcka snillen, och framdraga nyttiga kundskaper, lästwar jag 50 dal. S:mt at den, som bäst yttrar sig om fiskeriernas hinder och hjelp i Sverige; och 50 dito at den, som upptäcker bästa rön uti konsten at fiska. Författarne tackas i ställe för namn antaga något Walspråk.

Slutet af Gotlänsta orden.

Saudi, brunn.

Sialdan, fallan.

Sifwa, sofwa: uti imperf. Swaf, han sof.

Sjelfsynt, sjelfskof, enwis.

Sigde, lie.

Sind, femhundra: derut af tu sind, 1000.

Sila, sadla och betsla up hästen.

Skakhelda, häste-sjättrar.

Skaplundi, sinne, seber.

Skjeer, sar.

Skört, fjortel.

Skörtu, skjorta.

Skock, parorysimus i sjukdomar.

Skräckhaur, hästar.

Skräppskörtu, nattappa.

Skurf, betyder egentel. et ormskinn, hwaratur ormen krupit; här af at metaphora.

Skyr, sur mjölk.

Snåtra, prata, tala, skwalra.

Snarf, sträf, ondsint, sticketen.

Snyting,

Snyting, örsil.

Sork, gässe.

Spann, ämbar.

Spannel, hjulwård.

Spanyt, spillernytt.

Spink, det samma som Qualdrunge.

Spode, skynna: spode di nåke.

Spurkwalder, en pinne i en stege.

Stikel, en gles och wårds-löst upfatt gårdsgård.

Stig, et tjog.

Stof, damm, Stofwa, damma.

Storcken, storsint, inbildst.

Strippa, stakstytt, stafwa, skjula.

Sump, orenlighet på wägar och gator: där utaf Sumpigt.

Sunda, bada, löga.

Sundags-auge, spegel.

Surguth, den som bor i söder på Gotland.

Sutta, skaka, rysta.

Swale, förstufwa.

Sweipu, Swepa, piska.

Tad, dynga.

Tömm, grimma.

Tjaut, en liten affhängad skogshage.

Tjaut, höstack.

Tockt, anfall, pers.

Tös, flicka.

Tom, tid, otium, som det brukas i 1 Cor. 7. v. 5.

Tråsut, träget.

Troder, trinne, fång, gårdse.

Trysa, en ruska.

Tjun, gårdesgård.

Twait, sågbok.

Tyna, gårda, hågna.

Uk, Halsuk, sele.

Ungemann, brudgumme.

Ungemans-dreng, hofrid-dare.

Wast, häck i trågårdar.

Willsmackar, otamde eller wilde hästar.

Wranti, Wranty, två: ha jär wranti, hon är butter och två af sig.

Sörundrans-ord äro: bitter nassen, biske nassen.

Onda önskingar: Känn på kafen; ga på hajden. Man wil hwar-ken förklara desse, eller nämana flera.

Skåls.

Ståls, ord: Skifting
och Skipling, Spital,
Speraut.

Om vocalernas förbytning
uti Goelänskan märkes för
öfrigt, at man brukar, för
U, au eller o, såsom jau,
jo, ja.

E, ai, såsom naj, nej; lai-
far, letar.

F, ei, såsom steig, stig.
D, u, såsom burt, bort;
kum, kom.

A, a, såsom baas, bäs;
aa, å.

O, oi, såsom höij; eller oi,
såsom hoy, hö; eller ock
au, såsom auge, öga,
braud, bröd.

Gamla Nyheter.

Bref til Defensions-Commissionen.

Wij Carl med Gud; Nåde, ic. Wij sände Eder
här inuvelikt Consistorii Scarenlis til Ds inkomne
skrifvelse, hwar uthur i kunne see hwad beswär och
klagan bemålte Consistorium förer å samptelige Pre-
sterKapes wägnar, der öfwer att de måste utgöra in-
natura de påbudne Dragonner och Soldater med the-
ras recreuteringar: Skolande många ther igenom bå-
de utharmas, och jämwäll bringas att omgå med så-
danne förrättningar, som det Presterl. ämbetet äro oan-
ständige, samt förorsaka förackt och hinder, uthi dhe dem
samme åliggande syflor, och helige förrättningar; Och
äre jämwäll flere Consistorier med lijke lamentationer
incomne. Och som Wij i Nåder äro benägne, at låta
det Presterl. Ståndet njuta den lijfa, som med theras
ämbete är anständig och närwarande tidsers tilstånd
nögeligast kan tåla; Så är här med til Eder Wär
Nådige Befalning, att J tillsee, om icke någre medel
och uthwägar måge finnas till dheras lindring i be-
målte måhl, dhem J sedan kunnen wid handen taga,
och Wij befalle, ic. Raswidz, den 9 Febr. 1705.

Carolus.

C. Piper.

Hwad Nytt i Staden?

Den 17 December 1759.

Kundgörelser.

Klubb-Herrarne skrifwa nästa år Götheborgska
Magasinet, och Hwad Nytt i Staden, hwil-
ket sagnar mig rätt mycket. Den som behagar in-
lemna något, som winner approbation, är selskriswens
ledamot i klubben.

Hos Herr Peter Granberg äro finare och gröfre for-
ter af det Stockholmska Porcellainet til köps. Afwen
finnes på samma ställe brun och hwit Gollsten från
Dland, utom Slipstenar och Orhusiwud-Ståfwer.

Utställiga swarta, samre och bättre, Klädningar, jäm-
te flera Småkläder och Meubler, tjenliga för Prester,
finnas til köps hos Hattemakaren Falkensten.

Et parti Citroner och Pommeranser försäljas i mor-
gon på Auktions-Kammaren.

Likaledes finnas friska Citroner hos Herr Jens Fri-
dric Jenssen.

Samme dag kommer ock Markegängen för detta
lån och Ar uti lands-Cancelliet härstädes at fastställas.

Sista gången hade jag kött ifrån England at för-
kunna: nu kan jag ock skaffa Senap, som finnes torr
och malen i Glasfor hos Herr Swen Fr. Swensson.

En Dwabrant och några Engelska Böcker, rörande
Navigation, erhållas, om så åstundas, af någon min-
dre bekant ägare.

På Tre Remmare finnas Berg-Ostron til köps.

Mu-